

PhDr. Milan **LABUZÍK**, CSc.

ÚVOD

Terorizmus nie je nič nové. Sprevádza vývoj ľudskej spoločnosti v celej jej histórii a ľudstvo s ním už bojuje dlho. Čo je však nové, je jeho súčasný rozmer, intenzita, zákernosť, brutalita a v konečnom dôsledku jeho nebezpečnosť. Aj keď mu ľudstvo čelí už dlhé roky, nikde nenájdeme návod ako terorizmu čeliť účinne. Stal sa hrozbou, proti ktorej je nutné prijať včasné opatrenia, ktoré sa môžu vymykať z rámca a nemusia byť vždy v súlade so životom v demokratickej spoločnosti. Je to protivník, ktorého nemožno podceňovať a proti ktorému je nutné bojovať so všetkou vážnosťou. Nájdeme ho v každom zozname bezpečnostných rizík a hrozieb a obsahujú ho aj strategické bezpečnostné a obranné dokumenty medzinárodných organizácií a ich jednotlivých členských krajín.

Pri štúdiu tejto problematiky budeme vychádzať predovšetkým z dokumentov a prijatých opatrení tých medzinárodných organizácií alebo štátov, ktoré nesú hlavnú ťarchu boja proti súčasnému terorizmu – OSN, NATO, EÚ, OBSE, USA a ďalších krajín. Budeme vychádzať aj z dvoch každoročne vydávaných správ o terorizme: Správy krajín o terorizme (Country Reports on Terrorism) ¹⁾ čo je dokument, ktorý zabezpečujú USA, ale predovšetkým zo Správy o situácii a trendoch EÚ v oblasti terorizmu (TE-SAT – EU Terrorism Situation and Trend Report) ²⁾. Tento dokument spracováva a vydáva Europol na základe podkladov jednotlivých krajín EÚ.

Na základe TE-SAT z jednotlivých rokov je možné názorne ukázať situáciu, v ktorej sa Európska únia v oblasti terorizmu nachádza.

Situácia v EÚ v roku 2011

- V členských štátoch EÚ bolo uskutočnených 174 teroristických útokov (v roku 2010 bolo 249 útokov a v roku 2009 to bolo 294 útokov),
- v EÚ bolo pre trestné činy súvisiace s terorizmom zatknutých 484 osôb (v roku 2010 bolo zatknutých 611 osôb a v roku 2009 to bolo 587 osôb),
- osamotení aktéri (hráči) boli zodpovední za zabitie dvoch osôb v Nemecku a 77 osôb v Nórsku,
- 316 jedincov bolo odsúdených pre obvinenia z terorizmu.

Situácia v EÚ v roku 2012

- V siedmich členských štátoch EÚ bolo vykonaných 219 teroristických útokov (najviac vo Francúzsku – 125 útokov a v Španielsku 54 útokov),
- v dôsledku teroristických útokov v EÚ zomrelo 17 ľudí,

1) Country Reports on Terrorism 2016.

2) EU Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT), 2017.

- v EÚ bolo za teroristické trestné činy zatknutých 537 osôb,
- pre obvinenia z terorizmu bolo odsúdených 400 osôb.

Situácia v EÚ v roku 2013

- V piatich členských krajinách bolo uskutočnených 152 teroristických útokov (najviac vo Francúzsku – 63 útokov, v Španielsku 33 útokov a vo Veľkej Británii 35 útokov),
- pri útokoch zahynulo sedem ľudí,
- 535 osôb bolo zatknutých (vo Francúzsku 225 osôb, v Španielsku 90 osôb a vo Veľkej Británii 77 osôb).

Situácia v EÚ v roku 2014

- V dôsledku teroristických útokov zomreli v EÚ štyria ľudia,
- v členských štátoch EÚ bolo vykonaných 201 teroristických útokov,
- pre trestné činy súvisiace s terorizmom bolo v EÚ zatknutých 774 jednotlivcov,
- 444 jednotlivcov bolo odsúdených.

Situácia v EÚ v roku 2015

- V dôsledku teroristických útokov v EÚ zomrelo 151 ľudí (148 osôb vo Francúzsku, dve v Dánsku a jedna v Grécku) a viac ako 360 osôb bolo zranených,
- v členských štátoch bolo vykonaných 211 neúspešných, zmarených a dokončených teroristických útokov (vo Veľkej Británii 103 útokov, vo Francúzsku 72 útokov a v Španielsku 25 útokov), podľa typu išlo o útoky separatistické, džihádistické alebo pravicové,
- pre teroristické trestné činy bolo v EÚ zadržaných 1 077 jednotlivcov (najviac vo Francúzsku – 424 osôb, v Španielsku 187 osôb a vo Veľkej Británii 134 osôb),
- pre obvinenie z terorizmu bolo odsúdených 514 osôb.

Situácia v EÚ v roku 2016

- Členské krajiny oznámili, že pri teroristických útokoch zomrelo 142 ľudí a 379 ľudí bolo zranených; takmer všetky hlásené úmrtia a väčšina zranení boli výsledkom džihádistických teroristických útokov; podľa TE-SAT 2017 sa počet džihádistických útokov znížil zo 17 v roku 2015 na 13 v roku 2016, z ktorých šesť bolo spojených s tzv. Islamským štátom,
- v ôsmich členských štátoch bolo vykonaných celkom 142 neúspešných, zmarených a dokončených teroristických útokov (vo Veľkej Británii 76 útokov, vo Francúzsku 23 útokov, v Taliansku 17 útokov, v Španielsku 10 útokov, v Grécku šesť útokov, v Nemecku päť útokov, v Belgicku štyri útoky a v Holandsku jeden útok).

POZNÁMKY

1 PODSTATA TERORIZMU

Žiadne medzinárodné dokumenty neobsahujú ucelenú charakteristiku terorizmu, aj keď pokusov o definovanie tohto pojmu, ale hlavne javu, ktorý sa vo svete objavuje v rôznych podobách, existuje viac. Podľa niektorých zdrojov existuje vo svete viac ako 120 definícií terorizmu. Pôvod pojmu je v latinských slovách terror (strach, hrôza) a terrere (vydesiť, vystrašiť). Za vyčerpávajúcu definíciu terorizmu je možné považovať ³⁾: „Terorizmus je metóda vzbudzovania strachu prostredníctvom opakovaných násilných aktov vykonávaných tajnými alebo polo tajnými jednotlivcami, skupinami, či štátnymi orgánmi z indiosynkratických (vznikajúcich u jednotlivcov z neprekonateľného pudového odporu k niečomu, či niekomu – pozn. prekladateľa), kriminálnych alebo politických dôvodov, pričom na rozdiel od atentátov nie sú priame obete pravým terčom útoku. Okamžité ľudské obete násilných aktov sú obvykle buď vybrané náhodne (príležitostné terče) z cieľovej verejnosti, alebo zámerne (reprezentatívne, či symbolické terče) a slúžia na odovzdávanie správy. Komunikačné procesy medzi teroristami (organizáciou), (ohrozenou) obeťou a hlavným terčom, založené na násilí a šírení strachu, sa využívajú na manipuláciu hlavného terča (verejnosti) tým, že sa z nich stávajú terče teroru, požiadaviek alebo upútania pozornosti v závislosti od toho, či ide o zastrašovanie, násilné donucovanie alebo šírenie propagandy“.

Na čom sa môžeme zhodnúť je fakt, že hlavným atribútom teroru a terorizmu je strach, hrôza, extrémny strach človeka o svoj život, zdravie, majetok, slobodnú existenciu, strach o svoju rodinu, o jeho bližšiu či vzdialenejšiu komunitu. Nie každý jav spojený so strachom je však možné označiť ako terorizmus. To závisí predovšetkým od zdroja, či príčiny vyvolávania strachu a hrôzy. Rozličné zdroje vytvárajú rôznu psychologickú kvalitu pocitov strachu, s ktorými sa človek vyrovnáva (reaguje) špecificky, inak vo vojne, inak pri živelných pohromách, inak v osobných krízových situáciách a celkom inak za aktuálnych podmienok vytváraných organizovanou činnosťou teroristov. Rôzna reakcia sa prejavuje u jedinca, v organizovanej skupine, v náhodne vytvorenej tlupe alebo v dave.

V podstate je terorizmus taktika, prostriedok. Terorizmus predstavuje v súčasnosti jeden z hlavných destabilizujúcich faktorov a najväčšiu destabilizujúcu hrozbu, ktorej význam narastá s jeho zvyšujúcimi sa technologickými možnosťami a nedostatočnou sanáciou jeho príčin.

Terorizmus má mnoho rôznych aspektov, ako je historický, filozofický, politický, právny, vojenský, psychologický, ideologický, kultúrny a pod. Preto je nutné pristupovať k nemu z interdisciplinárneho hľadiska.

2 CHARAKTERISTICKÉ ČRTY SÚČASNÉHO TERORIZMU

V predchádzajúcej časti bolo spomenuté, že neexistuje jednoznačná definícia terorizmu. Na vyjadrenie podstaty terorizmu môže poslúžiť vymedzenie jeho pod-

3) KULICH, M. a kol.: *Terorizmus – destabilizujúci fenomén súčasnosti a boj proti nemu*. Bratislava : MO SR, 2002.

statných črt. Bez nároku na úplnosť sa za základné črty súčasného terorizmu môžu považovať:

- globálny charakter,
- nie je dobre definovateľný a jeho požiadavky sú nejasné,
- používa najrôznejšie formy prejavu sily, ktoré sú netradičné a ktoré vyžadujú aj netradičné prístupy na ich odrazenie,
- je stále nebezpečnejší, zdokonaľuje svoje zbrane a taktiku, snaží sa získať zbrane hromadného ničenia, hlavne chemické a biologické,
- je novou formou vojny a necíti sa byť viazaný žiadnymi etickými, morálnymi a právnymi normami (asymetrická vojna),
- ochota sebaobetovania,
- netypická štrukturalizácia a metódy práce, pôsobenie v malých skupinách, ktoré sú ťažko čitateľné, infiltrácia do týchto skupín je takmer nemožná,
- má dostatočné finančné zdroje rôzneho pôvodu,
- radikalizácia násilia zostáva rozhodujúcou zložkou hrozby terorizmu,
- hlavným komunikačným prostriedkom teroristických a extrémistických skupín alebo jednotlivcov sa stal internet,
- najpozoruhodnejším trendom je narastajúci podiel individuálnych páchatelov, tzv. osamelých hráčov (bojovníkov), ale hlavne zahraničných bojovníkov,
- brutalita teroristov, hlavne v Islamskom štáte.

Terorizmus pôsobí na medzinárodnej úrovni, neorientuje sa iba na jeden región alebo štát a už vôbec nie na jeho vnútornú politiku. Jeho činnosť jednoznačne dokazuje jeho **globálny charakter**. Terorizmus nepozná hranice ani v ideologickej rovine. Boli do neho zatiahnuté všetky typy politických režimov, či ho už akýmkoľvek spôsobom podporovali alebo s nim naopak bojovali.

Terorizmus prekročil hranice štátov a stal sa medzinárodným javom:

- v organizácii, cieľoch, prostriedkoch pôsobenia (predovšetkým al-Káida a Islamský štát),
- stavia sa do polohy pomstiteľov bojujúcich proti utrpeniu a ponižovaniu, 1/5 všetkého ľudstva,
- usiluje o vysoký počet obetí, ktorý svojimi psychologickými dopadmi (brutalitou) presahuje štátne hranice a ovplyvňuje verejnú mienku v celom regióne alebo v celom svete.

Globálny terorizmus

1. Zneužíva rozpornosť a tienisté stránky globalizácie v rovine kultúrnej, ekonomickej a náboženskej.
 - Rovina kultúrna – nevyhnutnosť bojovať za uchovanie tradičných hodnôt a zvykov proti vlne západného sekularizmu (zosvetšovanie, oslobo-

POZNÁMKY

denie verejného života od náboženského vplyvu). Rozvojovým, najmä islamským krajinám hrozí strata vlastnej identity a hodnôt a z toho vyplýva nutnosť bojovať proti neveriacemu Západu a odpadlíckym krajinám (Saudská Arábia, Egypt, Jordánsko, Pakistan a pod.)

- Ekonomická rovina – zneužitie nerovnomerného ekonomického vývoja, nábor do ozbrojeného boja.
 - Náboženská rovina – súčasný džihád je vysvetľovaný ako nevyhnutná reakcia moslimského sveta na domnelý duchovný útlak zo Západu, obeťovanie sa v záujme svojich bratov a sestier.
2. Využíva nové možnosti spojenia a riadenia: internet, mobilné telefóny, digitálne spojenie, letecké spojenie.
 3. Využíva nové spôsoby úderov na tzv. mäkké ciele – kostoly, synagógy, mešity, davy ľudí.
 4. Zneužíva štát ako základňu i ako rukojemníka, napr. Afganistan, Sýria, Irak...

Najvýznamnejším a najstarším predstaviteľom tohto typu je islamská teroristická organizácia al-Káida (základňa), na čele ktorej bol až do mája 2011 Usama bin Ládin.⁴⁾ Vznikla v 80-tych rokoch, kedy islamskí bojovníci afgánskeho odporu vytvorili s pomocou USA, Saudskej Arábie a ďalších arabských krajín celosvetovú sieť náborových teroristických štruktúr a organizácií podpory hnutia proti sovietskej okupácii Afganistanu. Jej cieľom je vytvorenie svetového islamského frontu džihádu proti židom a križiakom. Je to konglomerát rôznych operačných skupín, ktoré pôsobia na celom svete a predstavujú organizačne prepojenú sieť s globálnym dosahom.

V poslednom viac ako desaťročí však svetovú verejnosť „oslovuje“ oveľa radikálnejšia teroristická organizácia, tzv. Islamský štát. **Islamský štát** (tiež Islamský kalifát) je radikálna islamská teroristická organizácia pôvodom z Iraku. Na ňou dobytom území vyhlásila samostatný štát rovnakého mena dňa 29. júna 2014. Tento štát sa rozprestiera na častiach územia štátov Iraku a Sýrie a nie je medzinárodne uznaný žiadnou krajinou. Jeho stúpenci vyhlásili tento štát za kalifát⁵⁾, ktorý si nárokuje náboženskú autoritu nad všetkými moslimami na svete a usiluje o vládu nad všetkými územiami obývanými moslimami. Cieľom je obnoviť kalifát na území v dobe jeho najväčšieho rozsahu, kedy zaberá väčšinu severnej Afriky, Španielsko, Balkán, Krym, Kaukaz a časť Indie, čo je znázornené aj na vlajke Islamského štátu. Charakteristickými črtami Islamského štátu je teror, brutalita a barbarstvo. Zdroje jeho príjmov sú obsadené banky, vydieranie, obchodovanie s drogami, únosy, pranie peňazí, ropa, darcovia, vojnová korisť, predaj elektriny, prejazd kamiónov, platby od kresťanov a pod.

4) Dňa 02. mája 2011 prezident USA Barack Obama vyhlásil, že Usama bin Ládin bol zabitý tímom zvláštnych amerických síl pri operácii vo svojom dome v Abbottábáde v Pakistane.

5) Kalifát je úrad, hodnosť kalifa alebo územie ním spravované. Ide o islamskú náboženskú formu vlády, ktorá spája v jednej osobe politického a náboženského vodcu, nasledovníka proroka Mohamada.

Obrázok 1: Vlajka tzv. Islamského štátu znázorňujúca predpokladaný kalifát

Poznámka: Predchodcom kalifátu bol Islamský štát a Levante, ktorý vznikol v apríli 2013. Jeho korene siahajú do roku 2003 ku skupine Tahvíd v Jordánsku vedenej jordáncom Zárkávím (chcel zosadiť Jordánskeho kráľa). Po americkej invázii do Iraku sa skupina presunula do Iraku a stala sa s džihádcom hlavným protivníkom v sunnitských častiach krajiny. Zárkáví útočil na iracké bezpečnostné sily, podporoval samovražedných atentánikov, zajímal cudzincov a popravoval ich, útočil na kresťanov a politikov. V roku 2005 sa prihlásil ku al-Káide, skupina sa premenovala na al-Káidu v Iraku. Bol zabitý v júni 2006.

Medzi al-Káidou a Islamským štátom sa prehlbuje antagonizmus. Obidve skupiny vystupujú ako jediný ochranca islamu a moslimov. Tento boj o prestíž sa šíri zo Sýrie a Iraku do severnej a západnej Afriky, na Arabský polostrov a do Afganistanu.

Ciele teroristov je možné ťažko pochopiť a definovať. Útočia s cieľom upozorniť na seba, vytvoriť atmosféru strachu, destabilizovať štát, jeho vierohodnosť a autoritu, donútiť ho k ústupkom alebo si vynútiť zmenu jeho politiky, predovšetkým zahraničnej. Bezprostredný objekt útoku má často z materiálneho alebo vojenského hľadiska druhotný význam. Je však podstatný ako symbol. Násilie je v tomto prípade akousi správou zaslanou inému adresátovi cez obeť atentátov. Cieľom útokov je predovšetkým snaha vyvolať reakciu spoločnosti a získať kontrolu prostredníctvom psychologickéj emocionálnej manipulácie.

Prvoradým cieľom je vysoký počet obetí, ktorý svojimi psychologickými dopadmi presahuje štátne hranice a ovplyvňuje verejnú mienku nielen v jednej krajine, ale na celom svete. Tradičný politický terorizmus sa až na výnimky zameriaval na vybrané individuálne ciele, a to predstaviteľov štátnej a hospodárskej moci. Tradičný terorista chcel, aby sa veľa ľudí prizeralo, ale málo umieralo.

Súčasný terorizmus chce zabiť čo najviac ľudí, spôsobiť rozsiahle materiálne škody a straty. Ide mu o vyvolanie celospoločenskej paniky, hrôzy, strachu, chce narušiť vieru ľudí v schopnosť štátu a vlády ochrániť svojich občanov.

Terorizmus používa **najrôznejšie formy prejavu sily**, ktoré sú netradičné, a ktoré vyžadujú netradičné prístupy na ich elimináciu. Ide o vraždy politikov a štátnikov, únosy lietadiel, obsadzovanie objektov a branie rukojemníkov (vrátane detí), bombové útoky proti osobám, budovám, železničným staniciam, vraždenie turistov, do-

POZNÁMKY

ručovanie nebezpečných zásielok, samovražedné útoky proti rôznym cieľom, používanie rôznych druhov zbraní, vrátane veľmi zákerných civilizačných a pod.

Terorizmus je novou formou vojny a necíti sa byť viazaný žiadnymi etickými, morálnymi a právnymi normami. Klasický terorizmus sa staval mimo zákon. Súčasný terorizmus sa stavia mimo ľudskú spoločnosť, vedie vojnu proti civilizácii. Táto vojna nevyžaduje dlhodobé a rozsiahle prípravy, či mohutné a dobre vyzbrojené armády. Smrteľné nebezpečenstvo môže predstavovať aj jediný človek mstiaci sa za skutočné či domnelé bezprávie.

Teroristi nielenže neuznávajú medzinárodné právo a právo jednotlivých krajín, ale ani právo na život. Tento podriaďujú svojim cieľom. Sú stále nebezpečnejší, zdokonaľujú svoj arzenál zbraní a svoju taktiku. Zásadne sa vyhýbajú priamemu boju, napádajú zákerne a nečakane na najcitlivejších a najzraniteľnejších miestach, pričom obchádzajú najsilnejšie stránky svojej obete. Spájajú sa s kriminálnymi živlami a rôznymi skupinami prisťahovalcov.

Ochota sebaobetovania vyplýva z fanatickej oddanosti viere a z pocitu zodpovednosti, ktorý presahuje individuálny život (zápas boja so zlom, boj proti satanovi). Boj za sväté ideály je pre teroristu náplňou života a smrť v ňom životným vrcholom, najkratšou cestou k bohu (samovražedný terorizmus). Islamskí teroristi si nevážia život človeka, pohrdajú smrťou a aj nedospelí fanatici sú odhodlaní zomrieť. Toto je nutné brať do úvahy v boji proti teroristom. Keďže si necenia vlastné životy, nie je možné ani ich potrestanie.

Terorizmus iba **čiastočne zmenil svoju taktiku a zbrane**, ale tieto zmeny sú dosť výrazné. Všetomže sa snaží získať do svojho arzenálu zbrane hromadného ničenia, predovšetkým chemické a biologické, vlastní súčasné konvenčné zbrane a využíva najnovšie informačné technológie a komunikačné systémy, výrazne zvyšuje propagandistickú činnosť, ktorou sa snaží ovplyvniť obyvateľstvo, zintenzívňuje lobistické aktivity a politický vplyv na mocných, zvyšuje vplyv na sympatizujúcich občanov. Teroristi využívajú predovšetkým tzv. nepriamu stratégiu. Vyhýbajú sa priamemu čelnému útoku, napádajú zákerne a nečakane, obchádzajú najsilnejšie prvky obrany svojej obete. Hlavným nástrojom je násilie a strach. Zvyčajne sa nesažia útočiť na ozbrojené sily.

Teroristi majú **dostatočné finančné zdroje** rôzneho pôvodu. Ilegálne príjmy (spojené aj s organizovaným zločinom) z únosov a nezákonného obchodovania s utečencami, ženami, drogami alebo ručnými zbraňami a zbraňami malého kalibru; výnosy z legálnej činnosti; štátna podpora zo strany krajín podporujúcich terorizmus; zneužitie dobročinných darov; príspevky radikálnych národnostných alebo náboženských skupín na boj a chod islamistických skupín pôsobiacich na Blízkom východe a v Afrike; krádeže, pašovanie a korupcia (najmä v súvislosti s ropou). Teroristické skupiny získavajú obrovské finančné prostriedky v rámci európskeho obchodu s cennými papiermi. Ďalšie finančné prostriedky majú uložené v krajinách, ktoré umožňujú ich elektronický transfer a neskúma sa ich pôvod. Veľká časť týchto peňazí je ukrytá v legálnych obchodných aktivitách a transakciách. Jednou z metód súčasného terorizmu je získavanie nových spolupracovníkov prostredníctvom investičnej podpory.

Podľa TE-SAT 2017 aj teroristické útoky v poslednom období boli financované prostredníctvom príležitostnej kombinácie legálnych a nezákonných zdrojov.²⁾ Až 40 % teroristických akcií v Európe je aspoň čiastočne financovaných z trestnej činnosti, najmä z obchodovania s drogami, z krádeží, lúpeží, predaja falšovaného tovaru, podvodných úverov a vlámaní. Použitie finančných prostriedkov získaných prostredníctvom kriminality sa považuje za ideologicky správny a legitímny spôsob financovania „džihádu“ v „krajinách vojny“.

Terorizmus sa vyznačuje **systemovo netypickou štrukturalizáciou** vymykajúcou sa klasickým hierarchickým štruktúram a metódam práce. Pôsobí v malých skupinách, ktoré sa ťažko odhaľujú. Z mnohých dôvodov sa zdá, že terorizmus je veľmi prispôsobivý a vynaliezavý. Má neobyčajnú schopnosť meniť formy svojej existencie v spoločnosti aj na medzinárodnej scéne, miznúť a zasa sa objavovať. Ide o malé skupiny, či voľne prepojené organizácie, ktoré využívajú hrozby alebo uskutočňujú teroristické útoky na civilné obyvateľstvo a infraštruktúru. Niektorým zaisťujú podporu a útočisko štáty, zatiaľ čo iné operujú viac menej na vlastnú päsť.

Vďaka zlepšeným bezpečnostným opatreniam v krajinách Západu, masové útoky na tzv. mäkké ciele už nie sú tak jednoducho realizovateľné a stále viac sa začínajú objavovať **útoky osamotených aktérov**, tzv. lone wolves. Najbezprostrednejšou hrozbou na území Európy sú práve útoky vykonávané jednotlivcami alebo malými skupinami útočníkov, ktorí síce súhlasia s ideológiou globálneho džihádu a s cieľmi niektorej z väčších teroristických sietí, avšak priamo do nich nepatria, ani nie sú nimi podporovaní. Hoci takýto útok nie je tak dokonale prepracovaný ako koordinovaná akcia veľkej teroristickej siete, riziko jeho úspešnosti je podstatne vyššie, keďže útok tohto typu je takmer nepredvídateľný.⁶⁾ Osamelí hráči (individuálni bojovníci, osamelí vlci) si svoje radikálne názory mohli vyformovať na základe extrémistickej propagandy a svoje poznatky získať z materiálov dostupných na internete. Svedčia o tom tragické udalosti v Nórsku v júli 2011. Dá sa očakávať, že počet útokov realizovaných jednotlivcami alebo malými izolovane pôsobiacimi skupinami bude naďalej narastať (minimálne náklady, nízke riziko odhalenia, vysoká efektívnosť).

Ako je zdôraznené v Národnom akčnom pláne, v súčasnosti pravdepodobne najväčšou výzvou pre Európu je vytvorenie mechanizmu na zamedzenie odchodu a následného návratu radikalizovaných bojovníkov (zahraničných bojovníkov) z konfliktných oblastí vlastniacich európske cestovné doklady, ktoré im umožňujú vyhnúť sa zosilneným bezpečnostným kontrolám na hraniciach a letiskách. Podľa TE-SAT 2017 vycestovalo do konfliktných oblastí v Sýrii a Iraku viac ako 5 000 osôb pochádzajúcich z EÚ. Prevažnú časť podľa Europolu tvoria jednotlivci z Belgicka, Francúzska, Nemecka a Veľkej Británie.

Európa sa pre bojovníkov (aktívnych najmä v Sýrii) stala logistickou základňou, pôdou pre nábor nových členov do radikálnych skupín, ako aj poskytovateľom financií počas pobytu mimo zóny konfliktu. Okrem nebezpečenstva spočívajúceho v prakticky voľnom pohybe týchto osôb v rámci Európy, obavy spôsobuje aj to, že takíto bojovníci počas pobytu prišli do styku s ďalšími radikálnymi islamistami a ab-

6) Národný akčný plán boja proti terorizmu na roky 2015-2018, s. 6.

POZNÁMKY

solvovali buď bojový výcvik v používaní zbraní a výbušnín alebo sa bojov priamo zúčastňovali, čím získali skúsenosti a vedomosti potrebné pre naplánovanie a vykonanie teroristického útoku.

V uplynulých rokoch sa zvýšil aj záujem o štúdium v rizikových krajinách, v ktorých sa tieto osoby mohli dostať do kontaktu s radikálnymi náboženskými skupinami a organizáciami alebo osobami blízkymi teroristickým sieťam.

Novým a rastúcim trendom je cestovanie žien do oblastí konfliktov a ich následné zapájanie sa do džihádu v týchto oblastiach. Prvým typom je džihád, pri ktorom sa ženy priamo zúčastňujú bojov po boku mužov. Druhým typom je kontroverzný jihaad al-nikah, tzv. sexuálny džihád, kde väčšinou ženy z Afriky a Európy cestujú do zón konfliktu, aby podporili mužov pri ich ozbrojenom džiháde a poskytli im sexuálne služby v rámci dočasného sobáša. Sexuálny džihád je v tomto prípade uznávaný ako legitímna forma vojny a zapájajú sa doňho dievčatá už od pubertálneho veku.

Všetky tieto okolnosti viedli k tomu, že EÚ bola nútená prijať novú právnu úpravu na sprísnenie kontroly na vonkajších hraniciach EÚ. Osoby vstupujúce alebo opúšťajúce územie EÚ bez ohľadu na to, či ide o občanov únie alebo tretích krajín, budú podliehať prísnejším kontrolám. Vyplýva to z nariadenia, ktoré 16. februára 2017 schválil Európsky parlament. Nová právna úprava zavedie systematické overovanie pasov v databázach EÚ a Interpolu.

Ďalšími veľmi významnými črtami súčasného terorizmu je **radikalizácia násilia** a **zneužívanie internetu na teroristické účely**. Týmto bude venovaná pozornosť v ďalšej časti tohto článku.

3 PREDCHÁDZANIE RADIKALIZÁCII A NÁBORU TERORISTOV

„Násilná radikalizácia“ je jav, keď ľudia prijímajú názory, náhľady a myšlienky, ktoré môžu viesť k teroristickým činom. Teroristické útoky vo svete posilnili prioritu problematiky riešenia násilnej radikalizácie ako súčasť komplexného prístupu k *preventívnej stránke* boja proti terorizmu. Celkovo sa zvýšila hrozba individuálneho terorizmu a útoky malých skupín. *Pre EÚ budú aj naďalej hrozbou najmä radikalizovaní občania EÚ, prezývaní ako zahraniční bojovníci, ktorí cestujú do oblastí konfliktu a zúčastňujú sa na tamojších konfliktoch a potom sa vracajú do Európy so skúsenosťami z konfliktov.*

Nedávne teroristické útoky v Európe opäť potvrdili naliehavú potrebu riešiť problém radikalizácie vedúcej k násilnému extrémizmu a terorizmu. Väčšina osôb podozrivých z terorizmu, ktoré sa podieľali na uvedených útokoch, boli európski občania, ktorí sa narodili a vyrástli v členských štátoch. Neskôr sa však radikalizovali a brutálnymi činmi sa obrátili proti svojim spoluobčanom. Predchádzanie radikalizácii je kľúčovou súčasťou boja proti terorizmu, na ktorú kladie dôraz aj Európsky program v oblasti bezpečnosti.⁷⁾

7) Európsky program v oblasti bezpečnosti COM(2015) 185, 2015.

Opatrenia na boj proti radikalizácii sa obvykle vypracovávajú a vykonávajú priamo na mieste (na miestnej, ale aj regionálnej, či vnútroštátnej úrovni) a patria v prvom rade do právomoci členských štátov. Miestni aktéri zväčša najlepšie dokážu (krátkodobo aj dlhodobo) predchádzať radikalizácii a odhaliť ju. V tomto úsilí má EÚ zároveň podpornú úlohu najmä pre podobný charakter výziev, ktorým čelia členské štáty, ako aj pre rozsah a prepojenosť problému, čo znamená, že spolupráca, vytváranie sietí, financovanie a výmena osvedčených postupov na úrovni Únie majú takisto svoj význam

Európska únia podporuje členské štáty v tejto oblasti už viac ako desať rokov. V roku 2005⁸⁾ bolo v stratégii EÚ na boj proti terorizmu označené predchádzanie ako jeden zo štyroch pilierov jej opatrení. Komisia prijala v roku 2014 osobitné oznámenie⁹⁾, v ktorom určila priority pre ďalšie opatrenia. Európsky program v oblasti bezpečnosti z apríla 2015 umiestnil predchádzanie násilnej radikalizácii do širšieho politického kontextu. Na základe výzvy Európskej rady z 12. februára 2015¹⁰⁾ a výziev Európskeho parlamentu¹¹⁾, Rady pre zahraničné veci z 9. februára 2015¹²⁾ a Rady pre spravodlivosť a vnútorné veci z 20. novembra 2015¹³⁾ a 24. marca 2016¹⁴⁾ navrhla Komisia vo svojom oznámení¹⁵⁾ z 20. apríla 2016 ďalšie konkrétne opatrenia v snahe ďalej podporiť účinnosť vnútroštátnych politik členských štátov zameraných na boj proti radikalizácii prostredníctvom zlepšených koordinačných štruktúr EÚ, využívania celoeurópskych sietí, lepšieho pridelovania finančných prostriedkov a projektov na európskej úrovni. Toto najnovšie oznámenie takisto dopĺňa akčný plán Organizácie Spojených národov na predchádzanie násilnému extrémizmu, ktorý bol predložený v januári 2016.¹⁶⁾

Násilná radikalizácia nie je novým javom, ale jej najnovšie prejavy a rozsah, ako aj využívanie nových komunikačných nástrojov predstavujú nové výzvy, ktoré si vyžadujú prístup, ktorým by sa riešili jednak bezprostredné bezpečnostné dôsledky radikalizácie, ako aj základné príčiny a to združením všetkých dôležitých aktérov v celej spoločnosti. Preto bolo 14. júna 2016 prijaté **Oznámenie komisie európskemu parlamentu, rade, európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a výboru regiónov : Podpora predchádzania radikalizácii vedúcej k násilnému extrémizmu.**¹⁷⁾

Toto oznámenie sa zaoberá príspevkom Európskej únie na podporu členských štátov v predchádzaní radikalizácie vedúcej k násilnému extrémizmu v podobe terorizmu. Túto mnohostrannú a zložitú výzvu možno zdolať iba prostredníctvom kombinácie opatrení v niekoľkých oblastiach politiky a združením príslušných or-

8) The European Union Counter-Terrorism Strategy, 2005.

9) Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu..., 2014.

10) Neformálne zasadnutie hláv štátov alebo predsedov vlád, 2015.

11) Draft report on prevention of radicalisation..., 2015.

12) Závery Rady o boji proti terorizmu, 2015.

13) Závery Rady EÚ a členských štátov zasadajúcich v Rade o boji proti terorizmu, 2015.

14) Joint statement of EU Ministers for Justice and Home Affairs representatives of EU institutions on the terrorist attacks in Brussels on 22 March 2016.

15) Príloha k oznámeniu Komisie Európskemu parlamentu..., 2016.

16) Plan of Action to Prevent Violent extremism.

17) Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu... 2016.

POZNÁMKY

gánov a spoločenských a komunitných aktérov na všetkých úrovniach (miestnej, regionálnej a európskej) v siedmich konkrétnych oblastiach ¹⁷⁾:

1. Podpora výskumu, budovania dôkazovej základne, monitorovania a vytvárania sietí,
2. boj proti teroristickej propagande a nenávisťným prejavom na internete,
3. riešenie radikalizácie vo väzniciach,
4. podpora inkluzívneho vzdelávania a spoločných hodnôt EÚ,
5. podpora inkluzívnej, otvorenej a odolnej spoločnosti a oslovovanie mladých ľudí,
6. bezpečnostný rozmer riešenia problému radikalizácie,
7. medzinárodný rozmer.

3. 1 Podpora výskumu, budovania dôkazovej základne, monitorovania a vytvárania sietí

Násilná radikalizácia je *čoraz zložitejší a neustále sa vyvíjajúci jav*, ktorý si vyžaduje hlbšie znalosti a mnohostrannú reakciu. Európska únia bola dlho konfrontovaná s rôznymi druhmi terorizmu založenými najmä na extrémistických politických ideológiách. Tieto ideológie naďalej vzbudzujú obavy v celej Európskej únii a existujú náznaky, že môžu vyústiť do násilného extrémizmu vo forme terorizmu. Motívy nedávnych teroristických činov v Európe sú však komplexnejšie a líšia sa od predošlých radikalizačných javov. Dnešná radikalizácia vychádza z iných základných príčin. Funguje na základe odlišných regrutačných a komunikačných techník a vyznačuje sa globalizovanými a pohyblivými cieľmi vo vnútri aj mimo Európy. Narastá v rôznych mestských a prímestských kontextoch a poháňajú a inšpirujú ju ideológie podnecujúce násilie, ktoré sa zameriavajú na nové cieľové skupiny, akými sú ženy a veľmi mladí ľudia z rozličného sociálneho prostredia. Násilná radikalizácia je navyše komplexná záležitosť, ktorá závisí od zložitej spleti tlakových a motivačných faktorov. Nie je zapríčinená jediným „spúšťacím mechanizmom“ a nemá jedinou príčinu, ani nevyhnutný priebeh. Obyčajne je skôr dôsledkom kombinácie rôznych faktorov.

K motívom vedúcim k radikalizácii môže patriť silný pocit osobného alebo kultúrneho odcudzenia, vnímanie nespravodlivosti alebo ponížovania zintenzívneného sociálnou marginalizáciou, xenofóbia a diskriminácia, obmedzené vzdelanie alebo slabé vyhliadky na prácu, kriminalita, politické faktory, ako aj ideologický a náboženský rozmer, neusporiadané rodinné väzby, osobná trauma a iné psychické problémy. Tieto faktory môžu využiť „verbovači“, ktorí zneužívajú slabiny a rozhorčenie prostredníctvom manipulácie alebo sa môžu tieto faktory naopak posilniť vlastnou izoláciou. Sociálne médiá poskytujú prepojenie, virtuálnu účasť a priestor na šírenie extrémistických názorov podobne zmýšľajúcich ľudí. Odborníci a akademici hovoria, že za určitých okolností proces radikalizácie môže prebiehať v čoraz kratších časových intervaloch. Odhaduje sa, že okolo 5 000 občanov EÚ sa pridalo k teroristickým organizáciám v krajinách poznačených konfliktom, ako Sýria a Irak.

Nedávne teroristické útoky obrátili pozornosť na islamský extrémizmus. Ideologické a náboženské faktory sú jednými z mnohých možných motívov radikalizácie. Rekrutujúci a extrémistickí kazatelia sa naučili ťažiť z rozhorčenia zneužívajúc náboženské argumenty a symboly odôvodňujúce násilné činy. Náboženstvo môže zohrať dôležitú úlohu pri predchádzaní radikalizácii a aj v boji proti nej. Spája komunity, posilňuje pocit spolupatričnosti a vedie ľudí pozitívnym smerom.

Výskum EÚ poskytol užitočné výsledky o procesoch radikalizácie a deradikalizácie mladých ľudí, ako aj o vývoji a zložitej sociálnej situácii náboženstiev, multikulturalizme a politickom extrémizme v mnohých členských štátoch. Na základe výskumu boli vypracované, a mali by sa ďalej vypracúvať konkrétne nástroje a politické analýzy, ktoré by mohli priamo použiť odborníci v oblasti bezpečnosti a tvorcovia politik členských štátov. Najnovšie teroristické útoky spáchané v Európe poukazujú na nové trendy v procese radikalizácie, ktoré je potrebné hlbšie preskúmať vzájomnou spoluprácou krajín EÚ. V rámci EÚ vzniklo niekoľko projektov a prijali sa opatrenia, ktoré túto oblasť skúmajú.¹⁸⁾

Kľúčové činnosti:

- *Poskytovať podporu členským štátom prostredníctvom centra excelentnosti RAN pri navrhovaní a vykonávaní účinného predchádzania, pri poskytovaní usmernení a príručiek o zriaďovaní štruktúr zahŕňajúcich viaceré orgány, vytváraní platformy na výmenu skúseností a postupov a prostredníctvom ďalšieho mapovania výskumu v oblasti radikalizácie.*
- *Vytvoriť register stratégií prevencie na vnútroštátnej, regionálnej alebo miestnej úrovni, sietí odborníkov a národných/regionálnych kontaktných bodov v členských štátoch.*
- *Mobilizovať výskum v rámci iniciatívy Horizont 2020 zameraný na komplexné základné príčiny násilnej radikalizácie s cieľom poskytnúť konkrétne nástroje, ktoré umožnia lepšie informované politické zásahy.*

18) Po útokoch v Nórsku (júl 2011) sa prvýkrát aktivovala sieť prvej reakcie zriadená po teroristických útokoch v Londýne v roku 2005 a preukázala sa jej užitočnosť. Ide o vybraných expertov na boj proti terorizmu z ôsmich členských krajín. Sieť prvej reakcie poskytuje podporu každému členskému štátu, ktorý čelí veľkému teroristickému útoku prostredníctvom prepojenia jeho národných expertov s medzinárodnou platformou protiteroristických expertov a analytikov spravodajských informácií vrátane Europolu. V septembri 2011 bola zriadená sieť EÚ na zvyšovanie povedomia o radikalizácii (RAN – Radicalisation Awareness Network) s cieľom prepojiť subjekty bojujúce proti radikalizácii a násilnému extrémizmu na mieste v celej Európe. RAN ako sieť sietí zahŕňa skupiny, združenia a platformy, ktoré sa konkrétnym spôsobom a prakticky zapájajú do prevencie nástrah radikalizmu. Následne v súčasnosti vzniklo Centrum excelentnosti siete na zvyšovanie povedomia o radikalizácii, čo je európskym centrom a platformou na výmenu skúseností, zhromažďovanie vedomostí, identifikáciu najlepších postupov a vyvíjanie nových iniciatív v boji proti radikalizácii.

POZNÁMKY

3. 2 Boj proti teroristickej propagande a nenávisným prejavom na internete: boj proti hrozbám, posilnenie kritického myslenia a podporovanie zapájania občianskej spoločnosti

Teroristi na svoje účely čoraz viac zneužívajú internet. Niektoré teroristické skupiny dnes venujú značné zdroje na produkciu veľkého množstva dômyselných teroristických materiálov, ako sú hrozby, výcvikové príručky, praktické poradenstvo o tom ako získať a doviezť zbrane, ako vyrobiť bomby a ako zvoliť ciele, naplánovať a uskutočniť útoky. Uverejňujú videá úspešných útokov, mučenia a popráv obetí a šíria správy podporujúce a podnecujúce ďalšie teroristické útoky a násilné činy prostredníctvom zložitých zakódovaných kanálov. Internet poskytuje radikálnym „verbovačom“ viac príležitostí na komunikáciu s ľuďmi, ku ktorým by sa tradičnými prostriedkami nedostali. Online komunikácia s podobne zmýšľajúcimi jednotlivcami môže jednotlivcovi nahradiť fyzickú komunitu a vytvoriť na internete sociálne prostredie, v ktorom sa deviantné správanie a násilie akceptujú. Hoci takéto internetové materiály nemusia samy o sebe radikalizovať jednotlivcov, zdá sa že zohrávajú úlohu pri urýchľovaní procesu radikalizácie. Komunikácia s inými prostredníctvom internetových kanálov vytvára pocit spolupatričnosti a spoločného cieľa.

Riešenie základných príčin extrémizmu si preto vyžaduje opatrenia na zvládnutie nárastu nenávisných prejavov, ako aj šírenia extrémistických alebo teroristických materiálov na internete. Zároveň si to vyžaduje zvýšiť odolnosť jednotlivca proti takejto propagande.

Kľúčové činnosti:

- *V rámci Internetového fóra EÚ vypracovať spoločnú platformu pre nahlasovanie na urýchlenie a zvýšenie účinnosti procesu nahlasovania a zriadiť program na posilnenie postavenia občianskej spoločnosti s cieľom výrazne zintenzívniť odbornú prípravu a podporu partnerov z občianskej spoločnosti v záujme zvýšenia objemu pozitívnych a účinných alternatívnych argumentov poskytovaných na internete.*
- *V rámci centra excelentnosti RAN poskytnúť platformu na výmenu skúseností a najlepších postupov pri zvyšovaní mediálnej gramotnosti a kritického myslenia na internete a vyvinúť celoeurópske kampane s cieľom posilniť odolnosť proti radikalizácii cez internet a poskytnúť alternatívne argumenty alebo alternatívne opatrenia (kampaň „Exit Hate“ proti nenávisti).*
- *V rámci Komisie a príslušných spoločností z oblasti informačných technológií monitorovať verejné záväzky v kódexe správania týkajúce sa boja proti nelegálnym nenávisným prejavom na internete vrátane ich vplyvu, zlepšiť transparentnosť pri uplatňovaní postupov oznamovania a odstraňovania nedovoleného obsahu.*

3. 3 Rozbiť začarovaný kruh: riešenie radikalizácie vo väzniciach

POZNÁMKY

Európska komisia už podporuje členské štáty v ich úsilí predchádzať radikalizácii vo väzniciach a bojovať proti nej, čo primárne patrí do ich právomoci. V súlade so závermi Rady z roku 2015 o trestnoprávnej reakcii na radikalizáciu Eurojust monitoruje vývoj a trendy, pokiaľ ide o platný legislatívny rámec a príslušnú judikatúru v členských štátoch v oblasti terorizmu a násilnej radikalizácie vrátane využívania alternatív k trestnému stíhaniu a väzbe, aby o nich informoval tvorcov politiky a vypracoval budúce iniciatívy. Robí tak okrem iného monitorovaním odsúdených za teroristické trestné činy a taktickými zasadnutiami Eurojustu o terorizme. V rokoch 2015 a 2016 poskytla Komisia osem miliónov eur na realizáciu záverov Rady. Financovala rozvoj programov rehabilitácie a deradikalizácie väzniciach a mimo nich, nástrojov na posudzovanie rizík a školenia odborníkov.

Kľúčové činnosti:

- *Výmena osvedčených postupov a vypracovanie politických odporúčaní týkajúcich sa predchádzania radikalizácii pre pracovníkov z prvej línie (prípadne aj sudcov a prokurátorov), ktoré sa budú týkať aj väzenského a probačného sektora prostredníctvom centra excelentnosti RAN.*
- *Poskytovanie finančnej podpory s cieľom pomôcť členským štátom rozvíjať nástroje posudzovania rizika.*
- *Podpora rozvoja programov vzdelávania a odbornej prípravy vo väzniciach (vrátane odborného vzdelávania) s cieľom uľahčiť zadržovaným osobám opätovné začlenenie do spoločnosti.*
- *Podpora rozvoja programov rehabilitácie pre väzňov zo strany členských štátov a výmena najlepších postupov a politik v oblasti výkonu trestných sankcií.*
- *Podpora výmeny informácií medzi špecializovanými prokurátormi v rámci Eurojustu.*

3. 4 Podpora inkluzívneho vzdelávania a spoločných hodnôt EÚ

Z dlhodobého hľadiska zostáva vysokokvalitné vzdelávanie od predškolského veku najlepšou záchrannou sieťou proti sociálnemu vylúčeniu, ktoré môže byť pre niektoré osoby faktorom radikalizácie. Príležitosti a výsledky sú však stále determinované sociálno-ekonomickým prostredím detí. Školskú dochádzku predčasne ukončuje 11,1 % mladých Európanov a títo vstupujú na trh práce so znevýhodnením, ktoré sa neskôr veľmi ťažko prekonáva.

Z programu Erasmus+ sa financujú nadnárodné projekty spolupráce a podpora politiky. Len v roku 2014 sa financovalo vyše 1 700 projektov v odvetviach vzdelávania, odbornej prípravy, mládeže a športu.

Školy zohrávajú zásadnú úlohu pri podpore začleňovania a ako kľúčová súčasť komunit úzko spolupracujú s rodičmi a miestnymi združeniami. Pravidelné kontak-

POZNÁMKY

ty so zástupcami občianskej spoločnosti a vzormi môžu zaväziť pri motivácii mladých ľudí a zabrániť im dostať sa na okraj spoločnosti.

Kľúčové činnosti:

- *Návrh odporúčania Rady na zlepšenie sociálneho začlenenia a podporu základných európskych hodnôt prostredníctvom formálneho a neformálneho vzdelávania.*
- *Sprístupnenie viac ako 400 miliónov eur v roku 2016 prostredníctvom programu Erasmus+ na nadnárodné partnerstvá na rozvoj inovačných prístupov politiky a postupov na miestnej úrovni s dôrazom na sociálne začlenenie, podporu spoločných hodnôt a medzikultúrneho porozumenia. Program Erasmus+ zintenzívni opatrenia na miestnej úrovni, na ktoré sa v roku 2016 vyčlenili prostriedky vo výške 13 miliónov eur.*
- *Vytvorenie siete na uľahčenie priameho kontaktu s pozitívnymi vzormi v školách, mládežníckych a športových kluboch a vo väzniciach.*
- *Podpora udeľovania študentských kreditov za dobrovoľníctvo a vypracovanie osnov kombinujúcich akademický obsah s občianskou angažovanosťou prostredníctvom programu Erasmus+.*

3. 5 Presadzovanie inkluzívnych, otvorených a odolných spoločenstiev a oslovovanie mladých ľudí

EÚ zastupuje spoločenstvá, v ktorých prevláda pluralizmus, nediskriminácia, tolerancia, spravodlivosť, solidarita a rovnosť medzi ženami a mužmi. Boj proti sociálnemu vylúčeniu a diskriminácii a podpora sociálnej spravodlivosti a ochrany sú už samy o sebe cieľmi EÚ. Takéto spoločenstvá by mali byť odolnejšie proti hrozbe násilného extrémizmu.

V tomto smere sú kľúčovými prvkami boj proti diskriminácii aj na základe náboženského vyznania alebo viery, rasového alebo etnického pôvodu, riešenie nenávisti a stigmatizácie komunit a boj proti trestným činom z nenávisti a závažným formám nenávistných prejavov.

Jedným z najlepších spôsobov boja proti sociálnemu vylúčeniu je zamestnanosť. Zníženie počtu mladých ľudí bez zamestnania, vzdelania alebo odbornej prípravy je jednou z výziev, ktorým členské štáty čelia.

Kľúčové činnosti:

- *Ďalej spolupracovať s Európskym parlamentom a Radou na prijatí antidiskriminačnej smernice.*
- *Posilniť sociálne začlenenie znevýhodnených skupín prostredníctvom politických opatrení a Európskeho sociálneho fondu a programu v oblasti zamestnanosti a sociálnej inovácie.*

- *Zintenzívniť podporu pracovníkov s mládežou a mládežníckych organizácií, najmä prostredníctvom vypracovania súboru nástrojov.*

3.6 Bezpečnostný rozmer riešenia radikalizácie

Predchádzanie radikalizácii a boj proti nej má aj silný bezpečnostný rozmer. Členské štáty môžu prijať bezpečnostné opatrenia, aby zabránili odchodu mladých ľudí do oblastí konfliktu s cieľom pripojiť sa k teroristickým skupinám. Takýmito opatreniami sú napríklad zákazy cestovania, kriminalizácia cestovania do tretích krajín z teroristického účelu, ako aj opatrenia, na základe ktorých rodiny a priatelia môžu požiadať o pomoc orgány verejnej moci, napríklad zriadenie horúcich liniek. Okrem toho extrémistickí kazatelia a tí, ktorí šíria teroristickú propagandu alebo regrutujú zraniteľné osoby, môžu čeliť obvineniam zo spáchania trestného činu. Členské štáty môžu vydať zákazy cestovania, aby zabránili extrémistickým kazateľom vstúpiť do EÚ a s pomocou správnych opatrení môžu zasiahnuť proti šíreniu extrémistických názorov. Takéto opatrenia sú potrebné ako doplnok k opatreniam, ktoré posilňujú odolnosť proti radikalizácii. Výmena informácií medzi krajinami je v tomto smere kľúčová.

Kľúčové činnosti:

- *Komisia do konca roku 2016 predložila návrh na revíziu Schengenského informačného systému s cieľom zvýšiť jeho pridanú hodnotu v oblasti presadzovania práva a boja proti terorizmu.*
- *Členské štáty by si mali aktívne vymieňať s ostatnými členskými štátmi, a podľa potreby aj s Europolom, všetky relevantné informácie o prepustení osôb podozrivých z radikalizácie alebo známych radikálnych jednotlivcov, aby sa zabezpečilo dôkladné monitorovanie osôb predstavujúcich vysoké riziko.*

3.7 Medzinárodný rozmer: riešenie násilnej radikalizácie mimo hraníc EÚ

Tak ako členské štáty EÚ, aj tretie krajiny riešia ako sa postaviť proti bezpečnostnej hrozbe, ktorú predstavuje radikalizácia, ako riešiť jej príčiny a budovať odolné a súdržné spoločenskú. EÚ aktívne spolupracuje s OSN, Radou Európy a OBSE v oblasti boja proti násilnému extrémizmu.

EÚ na medzinárodnej scéne uplatňuje dva komplementárne prístupy. Po prvé, pri pomoci tretím krajinám EÚ podporí presadzovanie práva a opatrenia v súlade s ľudskými právami, ktorých cieľom je zabrániť radikalizovaným jednotlivcom páchať teroristické činy. Po druhé, a čo je dôležitejšie, EÚ posilní spoluprácu v oblasti preventívnych opatrení zameraných na prvotné príčiny určitých foriem radikalizácie, ktorá môžu viesť k násilnému extrémizmu.

POZNÁMKY*Kľúčové činnosti:*

- *Podpora medzinárodných organizácií v ich činnosti zameranej na boj proti násilnému extrémizmu.*
- *Ďalšie iniciatívy s cieľom zamerať vonkajšie finančné nástroje EÚ na predchádzanie násilnej radikalizácii.*
- *Pokračovanie v podpore iniciatív Globálneho fóra pre boj proti terorizmu (GCTF) zameraných na predchádzanie násilnému extrémizmu a boj proti nemu.*
- *Rozšírenie sietí eTwinning Plus (školská sieť pre spoluprácu žiakov a učiteľov) o vybrané krajiny európskeho susedstva.*
- *Začatie projektu uskutočniteľnosti pre virtuálne výmeny v rámci Erasmus+ na podporu online spolupráce mladých ľudí s cieľom osloviť 200 000 mladých ľudí do roku 2019.*

4 VYUŽÍVANIE INTERNETU NA TERORISTICKÉ ÚČELY

Moderné informačné a komunikačné technológie zohrávajú dôležitú úlohu v šírení hrozby, ktorú v súčasnosti predstavuje terorizmus. Je to najmä internet, ktorý je lacný, rýchly, ľahko dostupný a má prakticky celosvetový dosah. Všetky tieto výhody, vysoko oceňované obyvateľmi dodržiavajúcimi zákony, ktorí využívajú internet v každodennom živote, bohužiaľ využívajú aj teroristi, ktorí dokonale pochopili potenciál internetu ako nástroja na teroristické účely. Je namieste položiť si otázku, prečo našiel internet také široké uplatnenie aj v terorizme a aká je motivácia teroristov na využívanie internetu na teroristické účely.

4.1 Dôvody využívania internetu na teroristické účely¹⁹⁾**Nezávislé miesto**

Útoky na internete nie sú viazané na určité fyzické miesto. Pri klasickom konvenčnom útoku je návšteva cieľovej lokality v čase útoku nutnosťou a často tiež aj pri jeho príprave. Kybernetickí teroristi nemusia byť fyzicky prítomní na mieste ich skutku. To je veľká výhoda oproti konvenčným útokom, kde je nebezpečenstvo, že sa aktéri môžu prezradiť už pri príprave, počas útoku, ale aj po jeho vykonaní. Navyiac, útočníci po útoku (ak nejde o samovražedných atentátnikov) sa musia zo záujmového priestoru aj dostať, čo nemusí byť ľahká úloha. Pri použití internetu musí útočník splniť základnú podmienku, a to pripojiť sa na internet na ktoromkoľvek mieste na zemi. Môže ísť o statické pripojenie, napríklad doma alebo v internetovej kaviarni, alebo mobilné pripojenie, napríklad cez mobilný telefón.

Rýchlosť

Rýchlosť je dôležitý fenomén internetu, ktorý využívajú teroristi v rôznych fázach svojej činnosti za účelom rýchlej komunikácie.

19) BRUNST, P. W.: *Terrorism and the Internet*. New York : Springer-Verlag, 2010.

Anonymita

Anonymita je často uvádzaná ako základná črta internetovej komunikácie. Technologicky dobre informované osoby ovládajú spôsoby ako skrývať svoju identitu a maskovať svoju stopu do takej miery, že ich vypátranie a stíhanie je ťažké alebo v niektorých prípadoch až nemožné.

Internacionalita

Internet spája krajiny, bez ohľadu na ich fyzické hranice, diplomatické alebo politické vzťahy. Národné štáty však stále pracujú podľa svojich vnútroštátnych, národných noriem a nie ako operátor alebo správca globálnej aktívnej siete. Aspekt medzinárodnosti preto treba vidieť v úzkej súvislosti s anonymitou a nezávislosťou miesta. Z hľadiska internetového obsahu páchatelia viacej využívajú krajiny, ktoré majú liberálnejšie zákony a tie, ktoré nespolupracujú v trestných veciach, hlavne v počítačovej kriminalite.

Pomer nákladov a výnosov

Pri výbere cieľov a zbraní sú teroristi často viazaní prísnyim dodržiavaním nákladov, analýzou nákladov a ich prínosom vo vlastnej činnosti. Akcie, ktoré nesú veľké riziko, že nedosiahnu predpokladaný účinok (hlavne strach obyvateľstva) musia často prepustiť miesto „účinnnejším“ nástrojom.

Útoky cez internet, aspoň všeobecne, majú veľmi pozitívny pomer nákladov a výnosov. Takéto útoky vyžadujú len minimálne počiatkové investície. Počítače a nové mobilné telefóny sú lacné a dnes, v mnohých oblastiach sveta, sú už súčasťou každodenného života.

Okrem vyššie spomenutých faktorov medzi motivácie teroristov na využívanie internetu je možné zaradiť aj ďalšie faktory,²⁰⁾ ako sú malá alebo žiadna regulácia, cenzúra alebo iné formy štátnej kontroly; potenciálne obrovské publikum na celom svete; rozvoj a údržba webových stránok; multimedialne prostredie, schopnosť kombinovať text, grafiku, audio a video a umožniť používateľom sťahovať filmy, piesne, knihy, plagáty; schopnosť formovať pokrytie v tradičných médiách, ktoré stále viac využívajú internet ako zdroj rôzneho obsahu.

4.2 Spôsoby využívania internetu na teroristické účely

Teroristi využívajú internet viacerými spôsobmi. Medzi najčastejšie spôsoby využívania internetu teroristami patria²¹⁾:

1. propaganda (vrátane náboru, radikalizácie a podnecovania k terorizmu),
2. financovanie,
3. vzdelávanie,

20) WEIMANN, G.: *How Modern Terrorism Uses the Internet*, s. 3.

21) The use of the internet for terrorist purposes. New York : United Nations, 2012.

POZNÁMKY

4. plánovanie teroristických aktov,
5. uskutočnenie teroristických činov,
6. kybernetické útoky.

4. 2. 1 Propaganda

Šírenie propagandy je jedným z hlavných využití internetu teroristami. Propaganda má zvyčajne podobu multimediálnych komunikácií poskytujúcich ideologickú alebo praktickú výučbu, vysvetlenie, zdôvodnenie alebo propagáciu teroristickej aktivity. Tie môžu zahŕňať virtuálne správy, prezentácie, časopisy, audio a video súbory a video hry vyvinuté teroristickými organizáciami alebo ich stúpenkami. Avšak to, čo predstavuje teroristickú propagandu, na rozdiel od legitímnej obhajoby, je často subjektívny pohľad, cieľavedomá dezinformácia, skresľovanie faktov a okolností, zneužívanie situácie a pod. Šírenie propagandy vo všeobecnosti nie je samo o sebe zakázaná činnosť. Jedným zo základných princípov medzinárodného práva je ochrana základných ľudských práv, kde patrí aj právo na slobodu prejavu. Toto zaručuje individuálne právo na vlastný názor, ktorý nemusí byť totožný s oficiálnym väčšinovým názorom. Existujú však výnimky, ktoré zakazujú propagovať a rozširovať názory proti verejnému záujmu za účelom ochrany zraniteľných skupín obyvateľstva, ochranu národnej bezpečnosti, proti šíreniu násillia a pod.

Bežnou témou teroristickej extrémistickej propagandy je podpora násillia. Široký dosah internetu exponenciálne zväčšuje publikum, ktoré môže byť ovplyvňované. Propaganda je cieľená a diferencovaná na rôzne skupiny obyvateľstva, hlavne na mladých ľudí a „hľadá nespokojencov“, ktorých chce ovplyvniť v ich hľadaní a rozhodovaní. Schopnosť priamo distribuovať obsah cez internet znižuje závislosť na tradičných komunikačných kanáloch (rozhlas, televízia), ktoré môžu objektívnejšie posúdiť obsah, hlavne hodnovernosť informácií alebo vynechať provokatívne alebo protizákonné informácie. Internetová propaganda môže tiež zahŕňať obsah, ako sú videá so zábermi násillných teroristických činov alebo videohry vyvinuté teroristickými organizáciami, ktoré simulujú teroristické činy a podporujú užívateľov, aby sa zapojili do úlohy hráča – virtuálneho teroristu.

Propaganda zameraná na potenciálnych alebo skutočných priaznivcov môže byť zameraná na:

- nábor,
- radikalizáciu,
- podnecovanie k terorizmu a tiež na ovplyvňovanie ľudí v záujme finančnej podpory.

Ďalšie ciele teroristickej propagandy môžu zahŕňať použitie psychologickkej manipulácie na podkopanie individuálnej viery v určité kolektívne sociálne hodnoty alebo na zvyšovanie pocitu úzkosti, strachu a paniky v spoločnosti.

Nábor

POZNÁMKY

Internet môže byť použitý nielen ako prostriedok zverejňovania extrémistickej rétoriky a videí, ale aj spôsob ako rozvíjať vzťahy s poslucháčmi a prostredníctvom cielenej propagandy ich získavať na svoju stranu a postupne zapájať do prípravy a uskutočnenia teroristických útokov. Teroristické organizácie stále viac využívajú propagandu distribuovanú prostredníctvom platforiem, ako sú webové stránky chránené heslom a obmedzeným prístupom, ktoré majú odolať alebo sťažiť činnosť spravodajských služieb a bezpečnostných orgánov. Obsah týchto stránok je veľmi široký a čím ďalej tým viac prepracovaný. Je prispôbený určitým demografickým faktorom ako je vek, pohlavie, sociálne alebo hospodárske zázemie. Je orientovaný na zraniteľných jednotlivcov a marginalizované skupiny v spoločnosti. Proces náboru a radikalizácie je na jednej strane zameraný na vyvolanie pocitu nespravodlivosti, vylúčenia alebo poníženia v spoločnosti a na druhej strane na vyvolanie vzdoru a odhodlania k odporu. Individuálne alebo skupinové ciele v propagandistickom náboře dostávajú aj pokyn ako komunikovať medzi sebou, ako hľadať partnerov a „spolubojovníkov“.

Internet môže byť veľmi účinným prostriedkom na prijímanie maloletých, ktorí tvoria vysoký podiel užívateľov. Propaganda šírená prostredníctvom internetu s cieľom náboru mladistvých môže mať podobu karikatúr, populárnej hudby, videí alebo počítačových hier. V nich sú zobrazované príbehy detí, ktoré sa postavili na odpor, sú dávané za vzor, vrátane samovražedných atentátnikov.

Radikalizácia

Radikalizácia bola rozobraná v predchádzajúcej časti.

Podnecovanie

Použitie propagandy teroristami na podnecovanie k teroristickým činom je považované za nezákonné v mnohých členských štátoch EÚ. Internet poskytuje hojnosť materiálu a príležitostí ako stiahnuť, upravovať a distribuovať obsah, ktorý môže byť považovaný za protiprávny, obhajujúci alebo podnecujúci na teroristické činy.

Vo februári 2017 EÚ prijala nový veľmi významný právny dokument *Smernicu Európskeho parlamentu a Rady o boji proti terorizmu, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2002/475/SVV a mení rozhodnutie Rady 2005/671/SVV*.²²⁾ Podľa nej bude za trestný čin považovaný nielen samotný útok, ale aj všetky aktivity smerujúce ku jeho príprave, napríklad:

- cesta do zahraničia za účelom pripojenia sa k teroristickej skupine a následný návrat do Únie so zámerom spáchať teroristický útok,
- nábor za účelom páchania teroristických trestných činov,
- výcvik a účasť na výcviku, vrátane prijímanie pokynov od teroristov cez internet,
- napomáhanie, navádzanie, podnecovanie a pokus o vykonanie útoku,

22) Smernica Európskeho parlamentu a Rady o boji proti terorizmu..., 2017.

POZNÁMKY

- verejné podnecovanie na páchanie terorizmu alebo jeho glorifikácia, napríklad zdieľanie ich obsahu na internete,
- financovanie terorizmu alebo teroristických skupín.

4. 2. 2 Financovanie

Teroristické organizácie a ich priaznivci využívajú na financovanie aktov terorizmu aj internet. Spôsob, akým teroristi používajú internet na zvýšenie a zhromažďovanie finančných prostriedkov a zdrojov môže byť rozdelený na štyri hlavné kategórie:

- priame nabádanie,
- e-obchodovanie,
- využívanie on-line platobných nástrojov,
- prostredníctvom charitatívnych organizácií.

Priame nabádanie na finančnú podporu teroristov prostredníctvom internetu sa deje rôznymi spôsobmi. Propaganda na finančnú podporu smeruje na bohatých ľudí z islamských krajín, moslimov žijúcich v západných krajinách, mladých aj tých starších, ktorí sú „povinní“ alebo „majú tú česť“ podporiť boj proti západným nevercom. Webové stránky môžu byť tiež použité ako internetové obchody, ktoré ponúkajú knihy, audio a video nahrávky a ďalšie položky. Zneužívané sú online platobné zariadenia, ktoré ponúkajú špecializované internetové stránky uľahčujúce elektronický prevod finančných prostriedkov medzi stranami. Online platobné prostriedky môžu byť tiež využité prostredníctvom podvodných spôsobov, ako napr. odcudzenie identity, krádež kreditných kariet, nelegálne napojenie sa do siete, podvody s cennými papiermi, krádeže duševného vlastníctva a podvodnými aukciami. Finančná podpora poskytovaná zdanlivo legitímnym organizáciám ako sú charity, môže byť tiež použitá na nezákonné účely. Niektoré teroristické organizácie boli známe vytvorením korporácií prestrojených za dobročinné podniky na získanie online darov. Tieto organizácie môžu tvrdiť, že podporujú humanitárne ciele, zatiaľ čo v skutočnosti sú dary použité na financovanie teroristických činov.

Sledovanie organizátorov získavania finančnej podpory pre teroristov je veľmi zložitá. Polícia a spravodajské služby krajín EÚ nemajú dostatok kapacít a účinných nástrojov ako včas odhaliť tieto zdroje, ktoré sú určené pre islamských radikálov. Počet webových stránok, ktoré slúžia na túto činnosť je veľký a často menia miesta svojej pôsobnosti.

4. 2. 3 Vzdelávanie, školenie, výcvik.

V posledných rokoch sa teroristické organizácie viac obracajú na internet ako na alternatívne cvičisko pre teroristov. Narastá počet médií, ktoré zabezpečujú platformy pre šírenie praktických návodov v podobe online príručiek, audio a video

klipov, informácií a poradenstva. Tieto internetové platformy obsahujú tiež podrobné pokyny, často v ľahko prístupnom multimedialnom formáte a vo viacerých jazykoch, ako sa pripojiť k teroristickým organizáciám; ako vyrobiť alebo použiť výbušniny, strelné alebo iné zbrane, škodlivé alebo nebezpečné látky a ako plánovať a vykonávať teroristické útoky. Platformy pôsobia ako virtuálny výcvikový tábor. Sú tiež používané na zdieľanie špecifických metód, techniky alebo operatívnych poznatkov za účelom spáchania teroristických činov.

Inštruktážne materiály dostupné na internete obsahujú tiež rady a nástroje na ochranu pred odhalením a hackerské aktivity a opatrenia na zlepšenie bezpečnosti nelegálnej komunikácie a online činností prostredníctvom využitia dostupných šifrovacích nástrojov a techník anonymity. Interaktívny charakter webových platforiem pomáha budovať pocit spolupatričnosti medzi jednotlivcami z rôznych zemepisných oblastí a povzbudzuje vytváranie sietí na výmenu inštruktážnych a taktických materiálov.

4. 2. 4 Plánovanie

Analýzy a vyšetrovania teroristických činností potvrdzujú, že internet zohráva kľúčovú úlohu v plánovaní a realizácii teroristických činov. Najmä plánovanie teroristických činov zvyčajne zahŕňa vzdialenú komunikáciu násilných extrémistov medzi niekoľkými stranami (skupinami, organizáciami) vo vnútri krajín, ale aj cez hranice. Plánovanie môže obsahovať rôzne odporúčania a výmenu skúseností, plánovanie zdrojov, logistické a finančné zabezpečenie, ochranu pred odhalením aj chovanie po prípadnom odhalení, identifikáciu potenciálnych cieľov útoku a najúčinné prostriedky na dosiahnutie účelu terorizmu. Môže ísť o množstvo informácií z rôznych zdrojov, tajnej komunikácie ale aj z verejne dostupných zdrojov.

4. 2. 5 Prevedenie

Všetky spôsoby využitia internetu na teroristické účely spomenuté v predchádzajúcej časti môžu byť použité na realizáciu teroristických činov. Použitie internetu pri uskutočnení teroristického aktu je možné:

- na jeho začiatku – komunikácia s potenciálnymi obeťami, spustenie a koordinácia účastníkov,
- v jeho priebehu – koordinácia aktérov, síl a prostriedkov, komunikácia s verejnosťou, vládami a firmami (napríklad pri únosoch),
- pri ukončení teroristického aktu – šírenie „vítaznej“ propagandy a hrozba nevercom.

Napríklad explicitné hrozby násilia, aj vo vzťahu k použitiu zbraní, môžu byť šírené cez internet, a to na vyvolanie úzkosti, strachu alebo paniky v populácii. V mnohých členských štátoch akty vyvolávania týchto hrozieb, a to i v prípade ich nena-

POZNÁMKY

plnenia, môžu byť považované za trestné činy. Internet pri podpore teroristických aktov, o. i. ponúka logistické výhody, znižuje pravdepodobnosť detekcie alebo zakrýva totožnosť zodpovedných strán. Internetová aktivita môže tiež uľahčiť získavanie položiek potrebných na vykonanie útoku. Teroristi môžu zakúpiť jednotlivé súčasti alebo služby požadované na páchanie násilných činov terorizmu prostredníctvom elektronického obchodu a pod. V posledných rokoch v súvislosti so zvýšenými únosmi európskych občanov pracujúcich v Afrike sa internet stal nástrojom hrozieb a vydierania firiem a vlád krajín, z ktorých unesené osoby pochádzajú.

4. 2. 6 Kybernetické útoky

Vo svojej podstate ide o zámerné a politicky motivované využívanie počítačových sietí ako prostriedkov útokov za účelom splnenia vytýčených cieľov. Hlavnými nábojmi týchto útokov sú informácie, ich kvalita, presnosť, hodnovernosť a dostupnosť, ich cielené pozdržanie pred nepriateľskou stranou alebo cielená dezinformácia nepriateľskej strany. Takéto útoky sú zvyčajne určené narušiť riadne fungovanie cieľov, ako sú počítačové systémy, servery alebo príslušné infraštruktúry, pomocou hackerských útokov, techniky pokročilých trvalých hrozieb, počítačových vírusov, škodlivých softvérov (malware, phlooding ...) ²¹⁾

Formy kybernetických útokov:

- odpočúvanie alebo narušenie komunikačných sietí,
- rušenie televízneho a rádiového vysielania, vyradenie rôznych elektronických systémov,
- šírenie dezinformačných kampaní cez „ukradnuté“ rádiové a televízne frekvencie,
- narušenie logistických sietí, infraštruktúry a bezpečnosti jadrových zariadení,
- sabotáže finančných búrz,
- vykrádanie bankových účtov s cieľom získať finančné prostriedky na teroristickú činnosť,
- vyradenie celého internetu,
- atentát cez falšovanie zdravotných záznamov,
- rozsiahle vymazanie vládnych záznamov,
- preniknutie do súdnych alebo väzenských počítačových systémov,
- preniknutie do imigračných alebo colných systémov,
- preniknutie do systémov protivzdušnej obrany, narušenie operácií v prípade lokálnych konfliktov alebo vojny.

Dôvody kybernetických útokov:

- Je to zatiaľ najlacnejší spôsob s obrovskými možnými následkami. Najväčšou

hrozbou takýchto útokov je fakt, že je možné ochromiť celé krajiny, ich ekonomiku a infraštruktúru bez toho, aby sa vedelo, či išlo o kybernetický útok.

- Vystopovať útok je zložité, útočníci jednoducho zakryjú svoju totožnosť a miesto.
- Neexistujú žiadne fyzické bariéry a kontroly, ktoré treba obísť.
- Útok je možné vykonať vzdialene, z ľubovoľného miesta na zemi.
- Jeden druh útok je možné vykonať na veľký počet cieľov a je možné zasiahnuť obrovskú skupinu ľudí.

Opatrenia proti kybernetickej hrozbe:

- vznik Národných stratégií pre informačnú bezpečnosť,
- vznik Centier excelencie pre členské krajiny EÚ a inštitúcie EÚ,
- vznik Centra NATO pre kybernetickú obranu v estónskom Talline, ktorého úlohou je prispieť ku zvýšeniu kybernetickej bezpečnosti, posilniť boj proti kybernetickým hrozbám a zlepšiť interoperabilitu medzi členskými štátmi.

Zatiaľ čo teroristi vyvinuli mnoho spôsobov ako využiť internet na nezákonné účely, využívanie internetu poskytuje aj príležitosť na zladovanie spravodajských a ďalších činností zameraných na prevenciu a boj proti teroristickým činom, rovnako ako aj pre zhromažďovanie dôkazov na trestné stíhanie takýchto činov. Veľké množstvo znalostí o fungovaní, aktivitách, terčoch a cieľoch teroristických organizácií je odvodené z webových stránok, konverzačných panelov a ďalšej rôznej internetovej komunikácie. Zvýšené využívanie internetu na teroristické účely poskytuje zodpovedajúci nárast dostupných elektronických dát, ktoré môžu byť spracované a analyzované na účely boja proti terorizmu. Orgány presadzovania práva, spravodajské a ďalšie orgány vyvíjajú stále sofistikovanejšie nástroje aktívneho predchádzania, odhaľovania a potláčania teroristických aktivít obsahujúcich používanie internetu. Rozšírené je aj použitie tradičných vyšetrovacích prostriedkov, ako sú napríklad špeciálne prekladateľské zdroje pre včasnú identifikáciu potenciálnych teroristických hrozieb. Využívané sú aj online diskusie poskytujúce príležitosť prezentovať protichodné názory alebo zapojiť sa do konštruktívnej debaty, čo môže mať za následok odrádzanie potenciálnych priaznivcov.

Využívanie internetu na teroristické účely je pre Európu a jej spojencov výzvou, ktorá je veľmi reálna. Vyžaduje si koordinovaný prístup členských krajín, Európskej únie ako celku aj jej jednotlivých inštitúcií predovšetkým Komisie, Rady, Parlamentu, ale aj Europolu, Eurojustu a pod. Boj proti terorizmu je medzinárodným problémom a aj zneužívanie internetu teroristami sa musí stať priestorom spolupráce s tretími stranami. Zabudnúť sa však nesmie na fakt, že majiteľmi sietí sú súkromné spoločnosti, ktoré v tomto boji musia zohrať významnú úlohu. Spolupráca s majiteľmi vytvára predpoklady skvalitnenia boja proti využívaniu internetu na teroristické účely.

POZNÁMKY

5 TRENDY SÚČASNÉHO TERORIZMU ²⁾

Medzi trendy súčasného terorizmu patrí:

1. EÚ čelí rade teroristických hrozieb a útokov násilnej džihádistickej povahy od teroristických skupín i od samostatných aktérov. Napríklad ide o útoky v Bruseli, Nice a Berlíne s výbušninami (Brusel) a vozidlami (Nice a Berlín) s úmyslom náhodne zabiť a zraniť čo najviac ľudí a opäť tak demonštrovať čoho sú džihádistickí militanti schopní spôsobiť občanom EÚ.
2. Džihádistickí aktéri môžu byť riadení Islamským štátom alebo len inšpirovaní ideológiou a rétorikou Islamského štátu. Zistilo sa, že džihádistickí teroristi používajú široký rad zbraní ako sú bodné zbrane, automatické pušky, výbušniny a vozidlá. Očakáva sa, že v tomto trende budú pokračovať.
3. Útoky sa môžu starostlivo pripraviť a vykonávať spontánne. Teroristi pôsobiaci v mene Islamského štátu dokážu rýchlo a efektívne plánovať pomerne zložité útoky, vrátane útokov na viaceré ciele.
4. Od džihádistických teroristov sa očakáva, že budú pokračovať vo využívaní väčšinou malých technických improvizovaných výbušných zariadení (IED) a improvizovaných zápalných zariadení (IID) pozostávajúcich z ľahko dostupných produktov.
5. Násilní džihádisti sa zameriavajú na jednotlivcov a na malé skupiny ľudí, ktoré predstavujú neislamské hodnoty, ale tiež na veľké, nič netušiace davy. Jednotlivci alebo malé skupiny zamerané na teroristov môžu byť tvrdými cieľmi (polícia, armáda) alebo mäkkými cieľmi (kostoly, synagógy, mešity). Veľké nič netušiace davy vybrané s úmyslom spôsobiť hromadné straty, sú podľa definície mierne ciele.
6. Útoky vykonávané na miestach s medzinárodným charakterom, ako napríklad stanica metra v Bruseli (v blízkosti inštitúcií EÚ) a letisko Zaventem ²³⁾ (medzinárodné letisko) majú multiplikačný efekt s garantovanou svetovou pozornosťou médií.
7. Páchatelia teroristických útokov v EÚ môžu byť cudzinci, z ktorých niektorí môžu mať dlhodobý pobyt v EÚ, ako aj štátni príslušníci, ktorí vyrastali v krajinách v ktorých zaútočili.
8. Príliv utečencov a migrantov do Európy z existujúcich a nových zón konfliktu by mal pokračovať. Islamský štát už využil prúdy utečencov a migrantov, aby vyslal jednotlivcov do Európy na výkon teroristických činov, čo sa prejavilo v parížskych útokoch v roku 2015. Islamský štát a prípadne aj iné džihádistické teroristické organizácie môžu v tomto trende pokračovať.

²³⁾ Medzinárodné letisko Zaventem sa nachádza 12 kilometrov severovýchodne od centra Bruselu, hlavného mesta Belgicka. Je najväčším letiskom v krajine a patrí medzi najrušnejšie letiská v Európe. Jeho služby ročne využíva viac ako 21 milióna pasažierov.

9. Teroristické skupiny naďalej využívajú sociálno-ekonomické sťažnosti moslimských prisťahovalcov do EÚ, aby ich prijali a podnecovali k teroristickým aktivitám. Ideológia Islamského štátu má určitú výzvu medzi súčasťami moslimského obyvateľstva v EÚ, niekedy vyjadruje obdiv k „mučeníctvu“. Motivácie môžu vo všeobecnosti zahŕňať presvedčenie, že islam je pod útokom zo Západu.
10. Ženy a mladí dospelí, ako aj deti hrajú čoraz väčšiu operačnú úlohu pri nezákonnom páchaní teroristických aktivít v EÚ, a to nielen uľahčením rôznych činiteľov rôznymi spôsobmi, ale aj pri pokusoch o samotné vykonanie teroristických útokov. Militantné džihádistky pochopili, že na Západe musia prekonávať menej prekážok pri plnení operatívnej úlohy pri teroristickom útoku ako muži. Útoky vykonávané ženami v západných krajinách, či už úspešné alebo neúspešné môžu pôsobiť ako inšpirácia pre ostatných.
11. Znižuje sa počet osôb cestujúcich do konfliktných zón v Sýrii / Iraku, aby sa pripojili k džihádistickej teroristickej skupine ako k zahraničným teroristickým bojovníkom. Očakáva sa, že počet navrátilcov bude stúpať, čo je spojené s pravdepodobnosťou, že Islamská štát bude vojensky porazený alebo sa zrúti. Zvyšujúci sa počet navrátilcov pravdepodobne posilní domáce džihádistické hnutia a následne zvýši hrozbu, ktorú predstavujú pre EÚ.
12. Z celkového hľadiska zostáva v EÚ vysoká úroveň aktivít pripisovaných džihádistickému terorizmu, čo naznačuje, že sa bude naďalej zvyšovať. V roku 2016 bolo vykonaných 718 zatknutí súvisiacich s džihádistickým terorizmom a v každom z posledných troch rokov sa počet výrazne zvýšil.
13. Utečenci a etnické menšiny v EÚ čelia zvýšenému násiliu. Tieto trestné činy pravdepodobne smerujú k vážnemu zastrašovaniu častí obyvateľstva. Napriek tomu, že vykazujú určité podobnosti, nie sú kvalifikované ako terorizmus alebo násilný extrémizmus, a preto ich členské štáty nezaznamenávajú, a nie sú zahrnuté do štatistík.
14. Smrteľný útok na poslanca Labouristickej strany v Spojenom kráľovstve v júni 2016 opäť preukázal hrozbu, ktorá prichádza od osamelých aktérov, ktorí by mohli byť inšpirovaní pravicovou ideológiou, ale nemusia mať nevyhnutne úzke spojenie s extrémistickými skupinami. Na základe tohto útoku a rôznych fyzických útokov proti politikom, ku ktorým došlo v celej EÚ v roku 2016, je potrebné zvážiť či verejné osobnosti, politické strany, občianske akčné skupiny a médiá, ktoré kritizujú pravicový extrémizmus alebo presadzujú promigračnú politiku nie sú potenciálne ciele pravicovej extrémistickej agitácie. Anarchisti a ľavicoví extrémisti na druhej strane využívajú pokojné demonštrácie na vykonávanie útokov na majetok vlády a personál na presadzovanie práva.

POZNÁMKY

6 DOLOŽKA O SOLIDARITE A DOLOŽKA O SPOLOČNEJ OBRANE

Bezpečnosť členských štátov EÚ je nedeliteľná a všetci európski občania by mali mať rovnaké bezpečnostné záruky a jednotnú úroveň ochrany pred tradičnými i nekonvenčnými hrozbami. Obrana mieru, bezpečnosti, demokracie, ľudských práv, právneho štátu a slobody v Európe, ktoré sú nevyhnutné pre blaho občanov EÚ, musí zostať kľúčovým cieľom a zodpovednosťou európskych krajín a Únie.

Súčasnú bezpečnostnú výzvu zahŕňajú množstvo zložitých a meniacich sa nebezpečenstiev, napríklad medzinárodný terorizmus, šírenie zbraní hromadného ničenia, rozpad štátov, stagnujúce a nekončiacie konflikty, organizovaný zločin, kybernetické hrozby, nedostatok zdrojov energie, hybridné hrozby, zhoršovanie stavu životného prostredia a súvisiace bezpečnostné riziká, prírodné katastrofy alebo katastrofy spôsobené človekom, pandémie a mnohé iné.

Aj keď za riešenie krízy v rámci svojho územia nesú naďalej hlavnú zodpovednosť členské štáty, vážne a komplexné bezpečnostné hrozby, od ozbrojených útokov cez terorizmus, prírodné alebo chemické, biologické, rádiologické a jadrové katastrofy až po kybernetické útoky, majú stále častejší cezhraničný charakter a môžu ľahko prekročiť kapacity ktoréhokoľvek jednotlivého členského štátu, čo spôsobuje, že solidarita medzi členskými štátmi a koordinovaná reakcia na takéto hrozby sú životne dôležité.

Lisabonská zmluva zaviedla článok 42 odsek 7 Zmluvy o európskej únii (doložka o vzájomnej obrane alebo doložka o vzájomnej pomoci) a článok 222 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (doložka o solidarite), ktoré sa týmito otázkami zaoberajú.

Článok 222 Zmluvy o fungovaní EÚ²⁴⁾ - solidarita v prípade teroristického útoku alebo katastrofy:

1. Únia a jej členské štáty konajú spoločne v duchu solidarity, ak sa niektorý členský štát stane objektom teroristického útoku alebo obeťou prírodnej katastrofy alebo katastrofy spôsobenej ľudskou činnosťou. Únia zmobilizuje všetky nástroje, ktoré má k dispozícii vrátane vojenských prostriedkov poskytnutých členskými štátmi, aby:
 - a) - zabránila teroristickej hrozbe na území členských štátov,
 - chránila demokratické inštitúcie a civilné obyvateľstvo pred prípadným teroristickým útokom,
 - pomohla členskému štátu na jeho území na žiadosť jeho politických predstaviteľov v prípade teroristického útoku;
 - b) pomohla členskému štátu na jeho území na žiadosť jeho politických predstaviteľov v prípade prírodnej katastrofy alebo katastrofy spôsobenej ľudskou činnosťou.
2. Ak sa členský štát stane obeťou teroristického útoku, prírodnej katastrofy alebo katastrofy spôsobenej ľudskou činnosťou, ostatné členské štáty mu

²⁴⁾ Zmluva o fungovaní Európskej únie, 2012, čl. 222.

pomáhajú na žiadosť jeho politických orgánov. Na tento účel členské štáty navzájom koordinujú svoju činnosť v Rade.

3. Podrobnosti vykonávania tejto doložky o solidarite Úniou sa vymedzia v rozhodnutí, ktoré Rada prijme na základe spoločného návrhu Komisie a vysokého predstaviteľa Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku. Rada sa uznáva v súlade s článkom 31 ods. 1 Zmluvy o Európskej únii, ak má toto rozhodnutie obranné dôsledky. Európsky parlament je informovaný.

Na účely tohto odseku a bez toho, aby bol dotknutý článok 240, Rade pomáha Politický a bezpečnostný výbor s podporou štruktúr vytvorených v rámci spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky, ako aj výbor uvedený v článku 71, ktoré jej v prípade potreby predkladajú spoločné stanoviská.

4. S cieľom umožniť Únii a jej členským štátom konať efektívne Európska rada pravidelne vyhodnocuje hrozby, ktorým Únia čelí.

Doložka o spoločnej obrane – čl. 42/7 Zmluvy o EÚ

V reakcii na teroristické útoky dňa 13. novembra 2015 v Paríži požiadalo Francúzsko 17. novembra 2015 na zasadnutí Rady pre zahraničné veci v Bruseli ostatné členské štáty EÚ o pomoc. Prvýkrát v histórii došlo k uplatneniu článku 42/7 Zmluvy o EÚ v ktorom sa hovorí: „V prípade, že sa členský štát stane na svojom území obeťou ozbrojenej agresie, ostatné členské štáty sú povinné mu poskytnúť pomoc a podporu všetkými dostupnými prostriedkami, v súlade s článkom 51 Charty Organizácie Spojených národov. Tým nie je dotknutá osobitná povaha bezpečnostnej a obrannej politiky niektorých členských štátov.

Závazky a spolupráca v tejto oblasti sú v súlade so záväzkami, ktoré vyplývajú z členstva v Organizácii Severoatlantickej zmluvy, ktorá zostáva pre členské štáty, ktoré sú jej členmi, základom ich kolektívnej obrany a fórom na jej uskutočňovanie.“

²⁵⁾ Na vykonávanie tejto doložky doteraz nebol prijatý žiadny formálny postup. Doložka výslovne nevyžaduje, aby bola táto pomoc vojenskej povahy. Spolupracovať tak môžu i krajiny ako Rakúsko, Fínsko, Írsko a Švédsko, ktoré majú politiku vojenskej neutrality. Potom ako Francúzsko 17. novembra požiadalo ostatné krajiny o pomoc, zorganizovalo s nimi bilaterálne rokovania o tom, ako konkrétne mu môžu pomôcť. Niektoré členské štáty súhlasili s tým, že sa pripoja k protiteroristickým operáciám v Iraku a Sýrii, iné prisľúbili, že zvýšia svoju prítomnosť v iných medzinárodných misiách, vďaka čomu môže Francúzsko presunúť svoje vojenské jednotky inde.

Keďže o konkrétnej forme pomoci sa dohadujú členské štáty medzi sebou, EÚ tu má len obmedzenú úlohu. Môže však uľahčovať a koordinovať celý proces.

V uznesení, ktoré Parlament prijal 21. januára 2016 sa uvádza, že aktivovanie tejto doložky predstavuje príležitosť vytvoriť základy pre silnú a udržateľnú spoločnú európsku obranu. Poslanci vyzvali šéfkou európskej diplomacie, aby predložila konkrétne opatrenia a pokyny na jej vykonávanie, pričom by sa mohol využiť potenciál európskych inštitúcií.

25) Zmluva o Európskej únii, 2012.

POZNÁMKY

7 ZÁVER

V posledných rokoch hrozba terorizmu rastie a rýchlo sa vyvíja. Osoby označované ako „zahraniční teroristickí bojovníci“ cestujú do zahraničia za účelom terorizmu. Vracajúci sa zahraniční teroristickí bojovníci predstavujú zvýšenú bezpečnostnú hrozbu pre všetky členské štáty. Zahraniční teroristickí bojovníci boli spojení s nedávnymi útokmi a plánovanými útokmi v niekoľkých členských štátoch. Podľa niektorých zdrojov sa približne 20 až 30 % z nich vracia do Európy. Ich počet sa však môže podstatne zvýšiť a to najmä vtedy, ak by sa podarilo poraziť alebo oslabiť tzv. Islamský štát (v súčasnosti boj proti Islamskému štátu k tomu jednoznačne speje), varuje Europol. Únia a jej členské štáty navyše čelia zvýšenej hrozbe od jednotlivcov, ktorých inšpirovali alebo ktorým dávajú pokyny teroristické skupiny pôsobiace v zahraničí, ale ktorí zostávajú v Európe.

Bezpečnostná rada Organizácie Spojených národov vyjadrila vo svojej rezolúcii č. 2178 (2014) znepokojenie v súvislosti s rastúcou hrozbou, ktorú predstavujú zahraniční teroristickí bojovníci a požiadala všetky členské štáty OSN, aby zabezpečili, že trestné činy súvisiace s týmto javom budú podľa vnútroštátneho práva trestnými činmi.

Slovenská republika odsudzuje terorizmus vo všetkých jeho formách a podobách.²⁶⁾ Bude pokračovať v dôslednej realizácii opatrení nevyhnutných na **zamedzenie teroristických útokov a odstraňovanie príčin terorizmu** doma aj v zahraničí. Bude podporovať protiteroristické úsilie medzinárodného spoločenstva použitím politických, právnych, rozvojových a vojenských nástrojov.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

BRUNST, P. W.: Terrorism and the Internet : New Threats Posed by Cyberterrorism and Terrorist Use of the Internet. In: WADE, M. - MALJEVIC, A. (Eds.): *A War on Terror?* New York : Springer-Verlag, 2010. S. 51-78. ISBN 978-0-387-89291-7. Dostupné na internete: <http://www.springer.com/cda/content/document/cda_downloadocument/9780387892900-c1.pdf?SGWID=0-0-45-855750-p173866338>.

Country Report on Terrorism 2016 [online]. U.S. Department of State, 2016 [cit. 2017-10-23]. Dostupné na internete: <<https://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2016/>>.

Draft report on prevention of radicalisation and recruitment of European citizens by terrorist organisations (2015/2063(INI)) [online]. European Parliament, 2015. [cit. 2017-10-23]. Dostupné na internete: <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=//EP//NONSGML+COMPARL+PE551.967+01+DOC+PDF+V0//EN&language=EN>>.

EU Terrorism Situation and Trend Report (TE-SAT) 2017 [online]. Europol, 2017 [cit. 2017-10-23]. Dostupné na internete: <<https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/eu-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2017>>.

26) Návrh Bezpečnostnej stratégie SR, 2017.

Joint statement of EU Ministers for Justice and Home Affairs representatives of EU institutions on the terrorist attacks in Brussels on 22 March 2016 [online]. Rada EÚ, 2016. [cit. 2017-10-23]. Dostupné na internete: <<http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/24-statement-on-terrorist-attacks-in-brussels-on-22-march/>>.

KULICH, M. a kol.: *Terorizmus – destabilizujúci fenomén súčasnosti a boj proti nemu*. Bratislava : MO SR – Inštitút obrany a bezpečnosti, 2002. 106 s.

LABUZÍK M. - OLAK A.: *Európska únia – vybrané témy*. 1. vyd. Ostrowiec Świętokrzyski : Wyższa Szkoła Biznesu i Przedsiębiorczości , 2013. 144 s. ISBN 978-83-936652-5-9.

LABUZÍK M. a kol.: *Organizácie medzinárodného krízového manažmentu a USA v boji proti terorizmu*. 1. vyd. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2011. 276 s. ISBN 978-80-8040-436-9.

Národný akčný plán boja proti terorizmu na roky 2015-2018 [online]. Vláda SR, 2015. [cit. 2017-10-15] Dostupné na internete: <http://www.minv.sk/swift_data/source/policia/naka_opr/nptj/NAP%20terorizmus%202015-2018.pdf>.

Návrh Bezpečnostnej stratégie SR [online]. SLOV-Lex, 2017 [cit. 2017-10-15]. Dostupné na internete: <<https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/SK/LP/2017/627>>.

Neformálne zasadnutie hláv štátov alebo predsedov vlád, Brusel 12. februára 2015 - Vyhlásenie členov Európskej rady [online]. Brusel, 2015. [cit. 2017-10-23]. Dostupné na internete: <<http://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2015/02/150212-european-council-statement-fight-against-terrorism/>>.

Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a výboru regiónov : Podpora predchádzania radikalizácii vedúcej k násilnému extrémizmu [online]. Európska komisia, 2016. [cit. 2017-10-23]. Dostupné na internete: <<https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/SK/1-2016-379-SK-F1-1.PDF>>.

Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a výboru regiónov : Predchádzanie radikalizácii vedúcej k terorizmu a násilnému extrémizmu : Posilnenie opatrení EÚ [online]. Európska komisia, 2013. [cit. 2017-10-23]. Dostupné na internete: <[http://www.europarl.europa.eu/mee-tdocs/2014_2019/documents/com/com_com\(2013\)0941_/com_com\(2013\)0941_sk.pdf](http://www.europarl.europa.eu/mee-tdocs/2014_2019/documents/com/com_com(2013)0941_/com_com(2013)0941_sk.pdf)>.

Plan of Action to Prevent Violent extremism [online]. CTITF [cit. 2017-10-23]. Dostupné na internete: <<https://www.un.org/counterterrorism/ctitf/en/plan-action-prevent-violent-extremism>>.

Príloha k oznámeniu Komisie Európskemu parlamentu, Európskej rade a Rade : Napĺňanie Európskeho programu v oblasti bezpečnosti s cieľom bojovať proti terorizmu a pripraviť pôdu pre účinnú a skutočnú bezpečnostnú úniu, COM(2016) 230 final [online]. Európska komisia, 2016 [cit. 2017-10-23]. Dostupné na internete: <<https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/SK/1-2016-230-SK-F1-1-ANNEX-1.PDF>>.

POZNÁMKY

Reakcia na zahraničných teroristických bojovníkov a nedávne teroristické útoky v Európe [online]. Európska rada, Rada Európskej únie, 2017. [cit. 2017-10-15]. Dostupné na internete: <<http://www.consilium.europa.eu/sk/policies/fight-against-terrorism/foreign-fighters/>>.

Súčasný stav vykonávania opatrení stanovených v oznámení Komisie o podpore predchádzania radikalizácii vedúcej k násilnému extrémizmu k oznámeniu Komisie Európskemu parlamentu, Európskej rade a Rade : Ôsma správa o pokroku na ceste k účinnej a skutočnej bezpečnostnej únii [online]. Európska komisia, 2017. [cit. 2017-10-23]. Dostupné na internete: <<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2017/SK/COM-2017-354-F1-SK-ANNEX-1-PART-1.PDF>>.

The European Union Counter-Terrorism Strategy. [online]. Európska rada, 2005. [cit. 2017-10-23]. Dostupné na internete: <<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2014469%202005%20REV%204>>.

The use of the internet for terrorist purposes [online]. New York : United Nations, 2012. [cit. 2017-10-23]. Dostupné na internete: <http://www.unodc.org/documents/frontpage/Use_of_Internet_for_Terrorist_Purposes.pdf>.

WEIMANN, G.: *How Modern Terrorism Uses the Internet : Special Report* [online]. Washington : United States Institute of Peace. [cit. 2017-10-23]. Dostupné na internete: <<http://www.usip.org/files/resources/sr116.pdf>>.

Závery Rady EÚ a členských štátov zasadajúcich v Rade o boji proti terorizmu [online]. Rada EÚ, 2015. [cit. 2017-10-23]. Dostupné na internete: <<http://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2015/11/20-jha-conclusions-counter-terrorism/>>.

Závery Rady o boji proti terorizmu, 2015 [online]. Rada EÚ, 2015. [cit. 2017-10-23]. Dostupné na internete: <http://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2015/02/09-council-conclusions-counter-terrorism/>>.

Zmluva o Európskej únii [online]. EUR-Lex, 2012. [cit. 2017-10-23]. Dostupné na internete: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A12012M%2FTXT>>.

Zmluva o fungovaní Európskej únie [online]. EUR-Lex, 2012. [cit. 2017-10-23]. Dostupné na internete: <<http://eurlex.europa.eu/legalcontent/SK/TXT/?uri=CELEX%3A12012E%2FTXT>>.

TÉMY NA VEDENIE ZÁVEREČNEJ DISKUSIE

1. Charakterizujte podstatu terorizmu.
2. Rozoberte charakteristické črty súčasného terorizmu a jeho trendy podľa TE-SAT 2017.
3. Definujte strategický cieľ boja proti terorizmu.
4. Rozoberte spôsoby využívania internetu na teroristické účely.
5. Vysvetlite podstatu Doložky o solidarite a Doložky o spoločnej obrane a ich uplatnenie v súčasnosti.